UNIV. BIBLIOTH.
* 1904 *
HELSINGFORS

VYER

AF

HELSINGFORS OCH DESS OMGIFNINGAR,

lithografierade och utgifne

af

F. LIEWENDAL.

Samlingen utgöres af 12 vyer uti 3ne häften, sista häftet åtföljes af plankarta och en korrt beskrifning.

1sta Häftet.

HELSINGFORS.
1851.

Pl. 1. Staden från södra hamnen.
„ 2. Senatshuset.
„ 3. Nikolaikyrkan.
„ 4. Ulrikasborgs brunnshus.

Imprimatur. C. A. Sanmark.

Tryckt hos F. Liewendal.

Pris 1 Rub. Sr häftet.

Lith. tryckt och förlagt af F. Liewendal.

HELSINGFORS FRÅN SÖDRA HAMNEN.

F. Liewendal del, Lith:s impr.

SENATSHUSET,

Senatstorget och en del af Rådhuset.

F. Liewendal del, lith: & impr:

NIKOLAI KYRKAN OCH BIBLIOTHEKET.

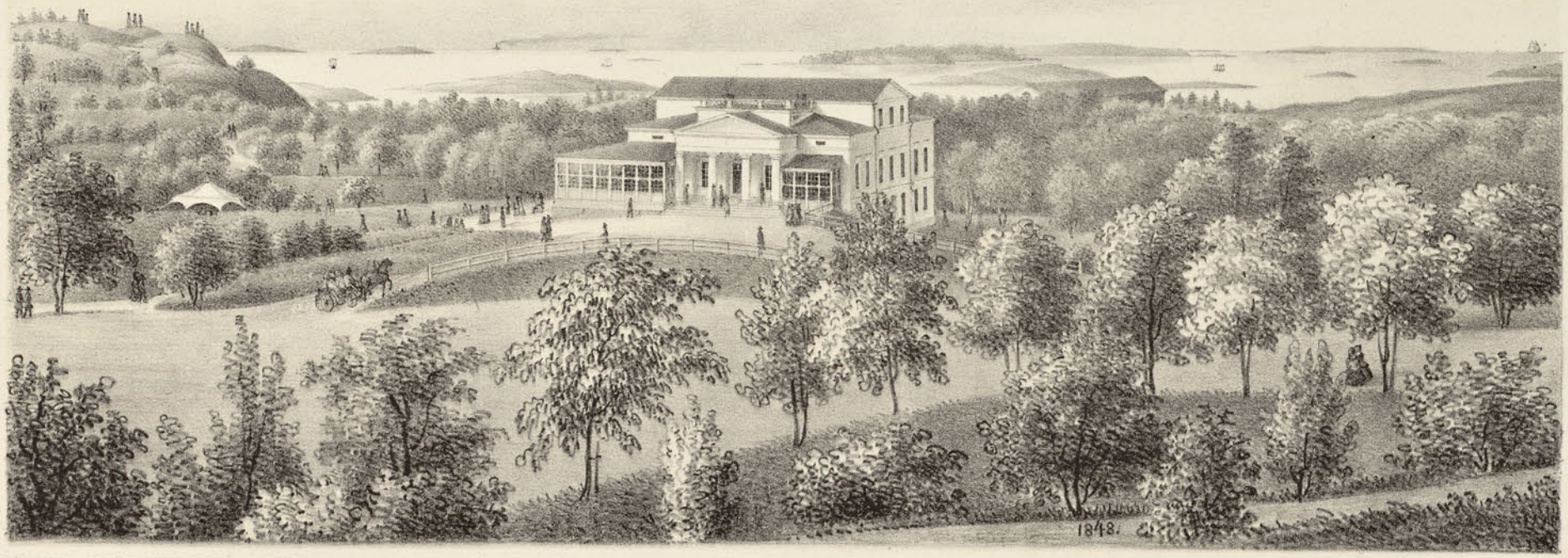

M. v. Wright del.

F. Liewendal lith & impr.

ULRIKASBORGS BRUNNSHUS.

VYER

AF

HELSINGFORS OCH DESS OMGIFNINGAR,

lithografierade och utgifne

af

F. LIEWENDAL.

Samlingen utgöres af 12 vyer uti 3ne häften, sista häftet åtföljes af plankarta och en korrt beskrifning.

2dra Häftet.

HELSINGFORS.

1852.

Pl. 5. Universitetshuset.
„ 6. Finska Sjö-Eqvip: kaserner.
„ 7. Sweaborg.
„ 8. Allmänna promenaden och Kajsaniemi.

Imprimatur. C. A. Sanmark.

Tryckte hos F. Liewendal.

Pris 1 Rub. Sr häftet.

F. Liewendal del. lith. & impr.

UNIVERSITETSHUSET.

(från trappan till Senatshuset.)

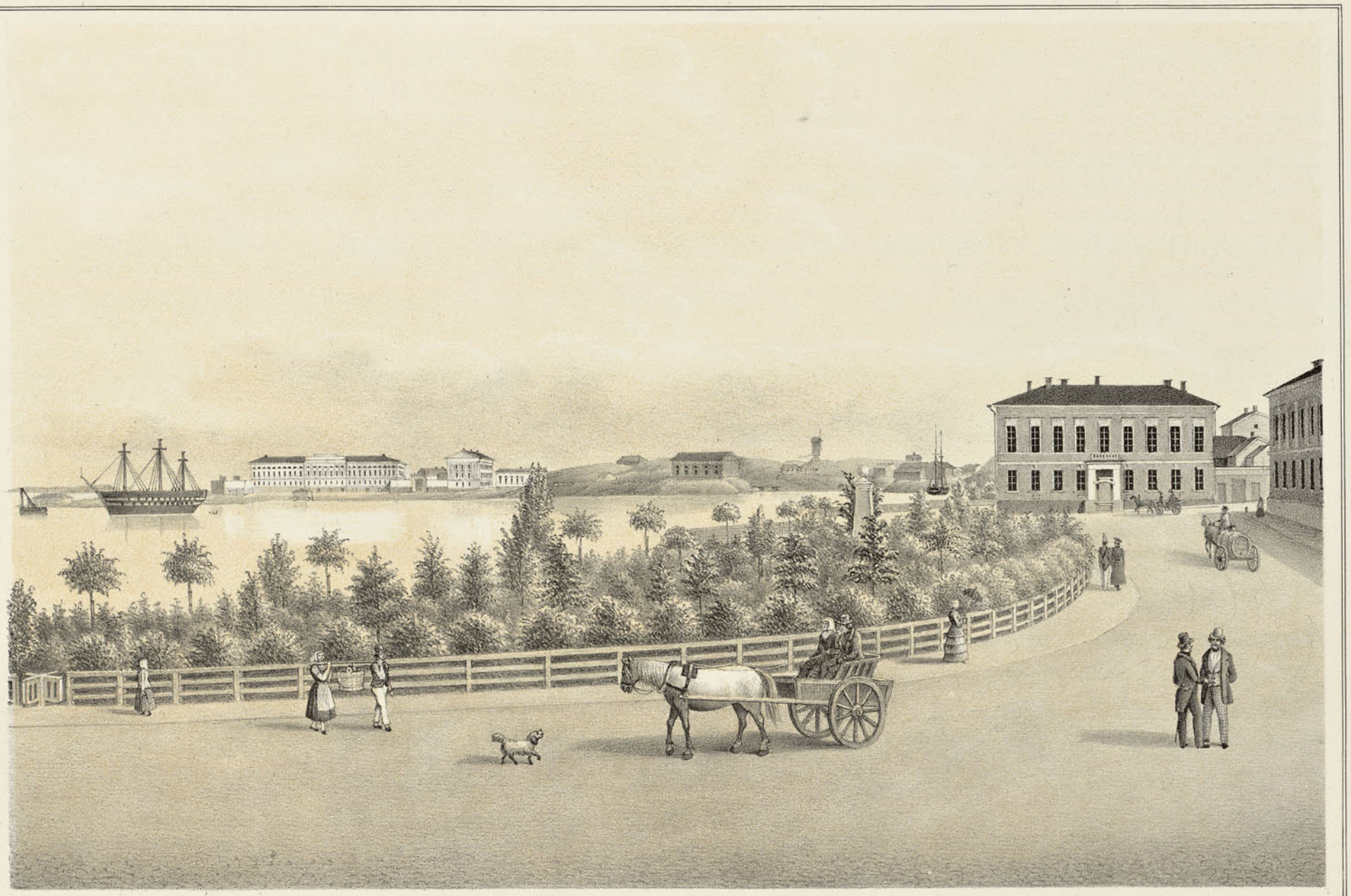

F. Liewendal del. lith: & impr.

FINSKA SJÖ-EQVIPAGETS KASERNER,

från Elisabeths torget.

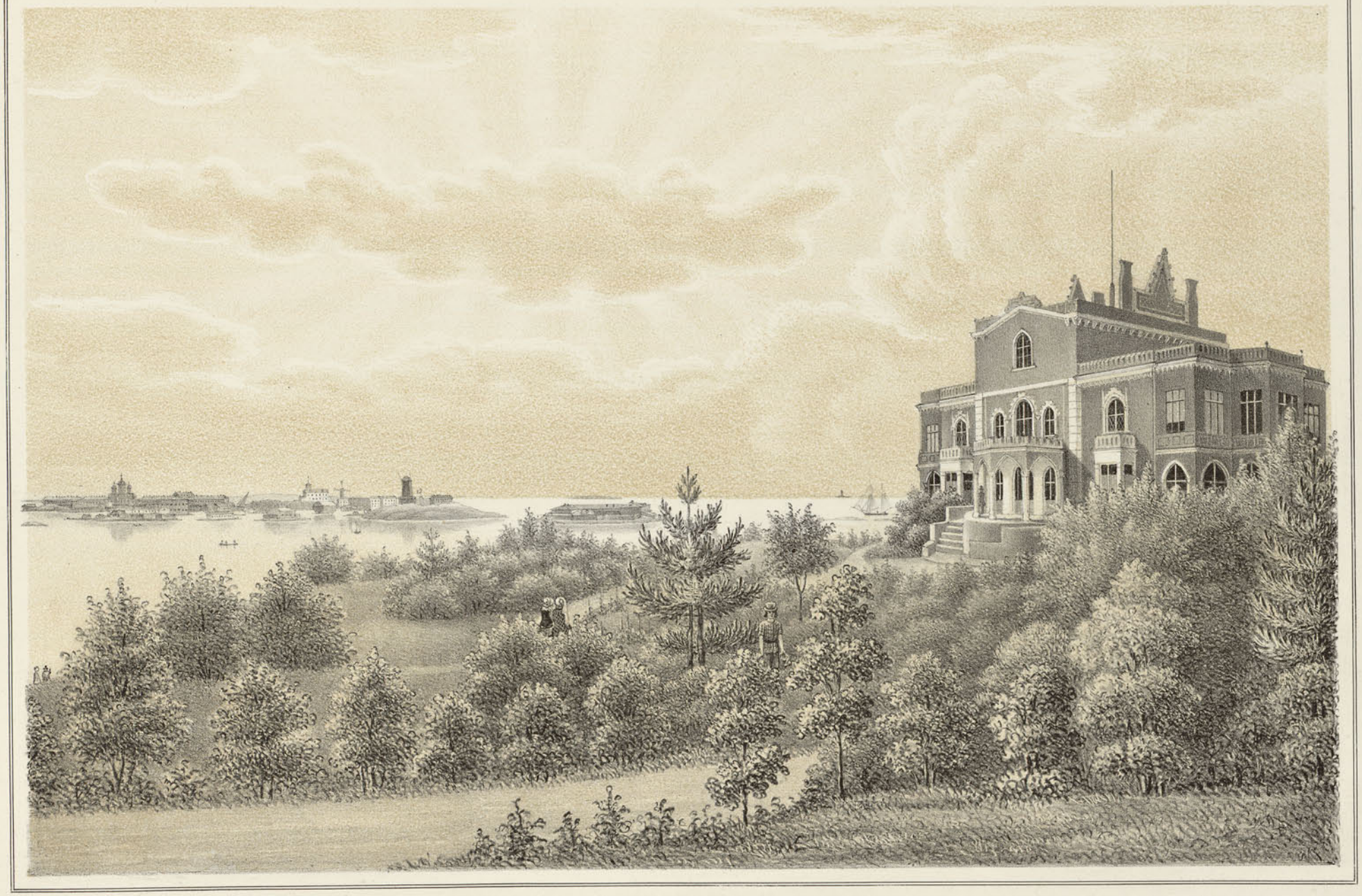

F. Liewendal del. lith. & impr.

SWEABORG,

från Furstinnan Jousupoffs villa i Brunnsparken.

F.Liewendal del, lith. & impr.

ALLMÄNNA PROMENADEN OCH KAJSANIEMI,

från stora Broholmen.

VYER

AF

HELSINGFORS OCH DESS OMGIFNINGAR,

utgifne

af

F. LIEWENDAL.

Samlingen utgöres af 12 vyer uti 3:ne häften, sista häftet åtföljes af plankarta och en korrt beskrifning.

3:dje Häftet.

Pl. 9. Munksnäs och Mejlans.
10. Munksnäs.
11. Turholm.
12. Helsingfors från Tölö.

HELSINGFORS.

1859.

Imprimatur: Carl von Schoultz.

Lith. och tr. hos F. Liewendal.

Pris 1 Rub: S:r häftet.

C. A. Härdh lith.

F. Liewendal del. & impr.

MUNKSNÄS OCH MEJLANS.

F. Liewendal del. & impr.

C. A. Hårdh lith.

MUNKSNÄS.

C.A.Hårdh del & lith.

F. Liewendal impr.

TURHOLM.

C. A. Hårdh lith.

F. Liewendal del. & impr.

HELSINGFORS

från Thölo och Hagasunds villa.

HELSINGFORS.

Genom sina anor tillhör Finlands nuvarande hufvudstad landets äldre städer. Afser man deremot den vigt och betydenhet, den yttre och inre beskaffenhet, staden nu eger, så måste den räknas bland de yngsta städerna i vårt land. Den är i detta afseende helt och hållet ett verk af senaste mansålder. Ännu lefva personer, som erinra sig den tid, då Helsingfors genom omfång, folkmängd och byggnadssätt tillhörde vårt lands ålderdomliga småstäder, och som kunna berätta huru böljorna svallat på ställen, der nu stolta byggnader resa sig, eller huru kärr och moras, med sin torftiga vegetation af enris, ljung, starrgräs o. d. intagit platser, som nu prydas af angenäma promenader och täcka villor. — En kort öfversigt af stadens tidigare öden förklarar lätteligen detta förhållande.

Grundläggaren af Helsingfors är svenske konungen Gustaf I. Denne store man, som befriat sitt fädernesland från danskt förtryck och hierarkins bojor, ville äfven göra det blomstrande genom handel och industri. Hanseförbundets makt var bruten, Nowgorod och Pleskow — de städer, der förbundet haft sina kontor för Ryssland — hade dukat under för svärdets makt samt förlorat sin fria författning, och Gustaf hoppades nu lätt kunna till sina egna stater leda den indrägtiga ryska handeln från det uppblomstrande Reval. Det var då Gustaf, 1550, gaf befallning att en stad skulle uppbyggas på Sandhamn, en större holme invid sjelfva hafvet, en dryg half mil so. om det nuvarande Helsingfors och ö. om de klippor, på hvilka Sveaborg finnes uppfördt. Genom åtgärder, som vår tid skulle kalla barbariska, men hvilka konungen fann alldeles naturliga och rättmätiga, sökte han i hast skaffa invånare åt sin nya stad. Borgarene i Raumo, Borgå, Ekenäs och Björneborg fingo nemligen befallning att skyndsamt bosätta sig der, och uppmuntrades dertill genom hvarjehanda privilegier, som tillförsäkrades den nya staden. Åtgärden var förvänd och dess frukter inga. På den utsedda platsen uppstod ingen stad. Antingen nu denna ö, såsom belägen ute i hafsbandet ansågs lätt åtkomlig för fiender och utsatt för deras angrepp, eller af andra okända orsaker, alltnog: Sandhamn förblef obebygdt. I det stället anlades den tillämnade staden på fasta landet, en mil nordligare, vid Vanda ås mynning. Hvilket år staden här egentligen uppstått, är obekant; dess första privilegier befinnas emellertid vara utfärdade af Johan III den 3 Aug. 1569, och tillförsäkrade den fri sjöfart och stapelrätt samt en mängd donationer. Dessa privilegier hafva sedermera af flere följande regenter blifvit bekräftade och utvidgade, och styrelsen sökte på allt sätt befordra den nya stadens förkofran. Om den derigenom verkligen uppblomstrade, är osäkert. Att den dock ej saknat all betydenhet, bevisar den omständigheten, att Gustaf Adolf dit sammankallade finska ständerna till en riksdag i Januari månad 1616.

Sålunda uppstod Helsingfors och vann sin första organisation på annat ställe, än den kunglige grundläggaren velat, men äfven på ett annat, än der det kunde komma i rätt flor. Man märkte nemligen snart nog att dess läge var i många hänseenden obeqvämt:

staden låg vid innersta delen af en långgrund vik, aflägsen från hafvet och från duglig hamn, samt på en oländig mark, som mycket försvårade dess utvidgande. Man blef derföre snart betänkt på dess flyttning till lägligare ställe, och under förmyndarestyrelsen för drottning Kristina verkställdes flyttningen till dess nuvarande plats 1642, sedan kongl. brefvet derom blifvit utfärdadt redan den 2 Oktober 1639. På dess fordna plats qvarstå ännu spår af det ursprungliga Helsingfors, och stället bär än i dag namnet *Gammelstaden*. Af dess nuvarande få byggnader härrör dock ingen från den tid, då staden fanns der.

Den udde, till hvilken Helsingfors nu flyttades, bar namnet Estnäs-skatan, och en östlig utgrening deraf kallas ännu i dag Skatudden. På denna samt trakten närmast derintill uppstod det nya Helsingfors. En stad af någon större betydenhet blef dock Helsingfors ej heller här. Deri hindrades det i främsta rummet af tidens förvända åsigter, som genom reglementen och förordningar sökte bestämma handelns gång och tvinga den att taga bestämda vägar, samt derföre unnade städerna endast en ganska inskränkt frihet att begagna sina naturliga källor till uppkomst. Ett annat hinder för Helsingfors att komma i flor var stadens till en del nog sorgliga öden och många olyckor. Redan femton år efter sin grundläggning, 1657, blef den genom vådeld till större delen laggd i aska, och när i slutet af samma århundrade, 1695—97, Finland hemsöktes af en gruflig hungersnöd, drabbades äfven Helsingfors af densamma till den grad, att, enligt en äldre författares skildring, folket af hunger stupade på hvarandra på gatorna. Sedan hemsöktes Finland af *stora ofreden*, med dess myckna elände, af hvilket äfven Helsingfors fick vidkännas en god del. Först kom pesten 1710 och bortryckte 1185 personer af stadens ringa befolkning; sedan kom fienden bönsöndagen 1713, just då invånarne voro i kyrkan, och fördref de få försvararne, hvilka vid sitt återtåg sjelfva antände staden, som sedermera förblef i Ryssarnes händer ända till fredsslutet i Nystad 1721. Först då kunde de flyktade invånarne återvända till sin nedbrunna stad, och nödgades till en början bo i de baracker Ryssarne qvarlemnat, ty få voro de hus lågorna skonat, och det dröjde länge innan staden åter hann repa sig. Under följande krig var det just invid Helsingfors, som den kringgångna svenska arméen 1742 skymfligen nödgades nedlägga vapen. Staden synes denna gång ej lidit något annat ondt, än en stark skrämsel. Inemot tjugu år senare, 1761, lade åter en eldsvåda en stor del af dess bästa hus i aska. Under 1788 års krig blef Helsingfors deremot vittne till en glad fest: med anledning af segern vid Hogland hölls här, i närvaro af Gustaf III sjelf, en högtidlig tacksägelsefest, hvarvid de eröfrade troféerna i procession buros till kyrkan och nedlades vid altaret. Under detta krig hade Helsingfors för öfrigt ofta besök af de kungliga personerna, samt af svenska flottorna. Staden hade nemligen nu blifvit vigtig genom det nyssuppförda Sveaborg. De två föregående krigen hade visat svenska regeringen nödvändigheten af bättre anstalter till Finlands försvar, och det var med anledning deraf, som byggandet af Sveaborg började efter Grefve Ehrensvärds plan och under hans ledning 1749. Under nästföljande krig 1808—9 led staden intet egentligt ondt af kriget, men blef vittne till Sveaborgs kapitulation och utrymmande af Svenskarne. Svårare var att staden 1809 till tre fjerdedelar återigen lades i aska.

Finland gick emellertid nya öden till mötes: det sex och ett halft sekel gamla föreningsbandet med Sverige var slitet, en ny herrskare och nya förhållanden erfordrade äfven en ny hufvudstad. Helsingfors bestämdes dertill den 27 Mars 1812. Genom en ny,

reglerad och utvidgad byggnadsplan, samt genom rika räntefria lån hade styrelsen sökt uppmuntra den nedbrunna stadens snara uppbyggande. Och såsnart detta i någon mån var verkställdt, hitflyttades 1821 kejserl. senaten och dess underlydande verk, samt 1828 äfven Universitetet, sedan en vådeld året förut laggt Åbo i aska.

Det nuvarande Helsingfors daterar sig helt och hållet från dessa händelser, och är således en i alla afseenden ung stad, hvars betydenhet och vigt ligger i dess egenskap att vara hufvud- och universitetsstad, och i den framtid den nu går till mötes. Inga historiska minnesmärken ådraga sig här fremlingens uppmärksamhet. Skatudden allena med sina ålderdomliga kojor, vittnande om en förgången tids enklare lefnadssätt och mindre anspråk på lifvets komfort, qvarstår väl ännu som en qvarlefva från denna tid. Men äfven den nödgas småningon vika undan för nutidens fordringar på större utrymme samt på bättre smak och prydlighet, och man är som bäst sysselsatt med planer för dess reglering. Som handels- och fabriksstad har Helsingfors ännu ej kunnat tillkämpa sig någon betydenhet; bland finska städernas handelsflottor intager Helsingfors endast fjerde rummet, och dess industri- och fabriksrörelse inskränker sig till några etablissementer af mindre omfång. Möjligen väntar staden i dessa hänseenden en bättre framtid, då den under byggnad varande jernvägen engång sätter den i lätt och snabb förbindelse med landets inre delar.

Såsom säte för landets styrelse och för dess enda universitet utgör deremot Helsingfors medelpunkten för Finlands vetenskapliga och litterära verksamhet och lif, för dess bildning öfver hufvud. Styrelsens och universitetets närvaro hafva äfven gjort den till landets folkrikaste och största stad. En egentligen stor stad i vanlig mening är dock Helsingfors ingalunda; sådana eger Finland ej. Dess inskrifna folkmängd utgör endast omkring 16,000, men jemte stationär militär och talrika resande minst 20,000 personer.

Vi nämnde de resande. Af sådana besökes Helsingfors ganska talrikt, både såsom hufvud- och universitetsstad samt om somrarne isynnerhet af många brunns- och badgäster. Ett aktiebolag har nemligen på sydostliga udden af stadens mark, med ofantliga kostnader förvandlat den förut sterila och ödsliga trakten till en leende och intagande park, der slingrande irrgångar samt genom klippor banade vägar, äfvensom praktfulla villor förtjusa vandraren. Ytterst på stranden ligger här badhuset jemte simhusen, som inbjuda till naturliga saltsjöbad. Närmare mot staden är det täcka brunnshuset, der hvarje sommar artificiela mineralvatten serveras, tillredda på stället och för dagen. För något mer än ett decennium tillbaka var Helsingfors en någorlunda frejdad brunns- och badort, som hvarje sommar besöktes af talrika Petersburgare. Besöken österifrån hafva numera betydligt aftagit, dock ej totalt uteblifvit, och ännu svänger sig om somrarne en glad skara fremlingar på Helsingfors' brunnsbaler.

Bland Helsingfors' nyare minnen inflätar sig för öfrigt hågkomsten af senaste krig. För några af vårt lands städer är denna förknippad med minnen af förluster och fiendtlig härjning; för Helsingfors icke så. Skyddadt från sjösidan af Sveaborg och väldiga batterier, till lands af talrika trupper, motsåg Finlands hufvudstad med lugn en möjlig ankomst af fienden; och en stark inqvartering samt en hämmad handel var den enda tungan af detta krig. Sjelf utom faran fick det deremot i lugn åse det praktfulla skådespelet af Sveaborgs bombardement den 9 och 10 Aug. 1855. Skrämsel och oro hos många, dystra farhågor hos andra, voro dock denna gång det

enda onda, detta krigiska skådespel medförde. Kriget sjelf uteblef för staden, och snart stod den återigen i fredens hägn liksom förr omgifven af en leende natur, och i stundens nöjen glömmande det nyss skingrade hotande molnet.

Emedan vi nämndt Helsingfors omgifningar, må vi egna äfven dem några ord. — Belägen i sydligaste delen af landet, på en udde, der den på tre sidor omges af hafvet, omkransad af en flerdubbel rad af klippor och leende holmar, har Finlands hufvudstad erhållit ett läge och klimat, redan af naturen utrustadt med skönhet och behag, samt tacksamt för alla de anläggningar, hvarmed konsten vill förhöja naturen. Sådana förmåner hafva ej heller blifvit lemnade obegagnade, och såväl inom som utom staden träffar man anläggningar af denna art, hvilka erfordrat både tid, möda och kostnad. Vi hafva ofvanföre nämnt brunnsparken; vi kunna tillägga allmänna promenaden med sitt täcka värdshus Kajsaniemi, den inom denna promenad belägna botaniska trädgården, esplanaderna samt andra planteringar inom stadens linier. Redan inloppet till stadens hamn slår fremlingen med förtjusning. Knappt har han nemligen genom Gustafssvärds-sund häpnande seglat förbi Sveaborgs hotande kanoner, då bassinen vidgas och hans öga mötes af en syn, som uti skönhet och praktfullhet endast i få städer öfverträffas. Det är också den bäst bebyggda delen af Helsingfors, som nu möter hans blick. I sina aflägsnare delar är nemligen staden ännu för det mesta bebyggd med trädhus och mindre ansenliga byggnader. I sina mellersta delar deremot, i närheten af södra hamnen, kring Senats- och Salutorgen, resa sig hus af arkitektonisk skönhet och palatslik gestalt. Och det är just denna del af staden, som från sjösidan möter den kommandes blick. Äfven i sin närmaste omgifning eger Helsingfors en rikedom på intagande landsställen och täcka villor, som endast få städer kunna berömma sig af. Hagasund och Thölö i närheten, Mejlans och Munksnäs något aflägsnare, äro af detta slag. Dessutom prydes nära nog hvarje större holme i dess grannskap af ett dylikt täckt sommarnöje; Turholm på det såkallade Degerölandet är ett sådant.

Förevarande samling vyer utgör i öfrigt ett urval teckningar efter naturen af de skönaste och mesta uppmärksamhet förtjenta ställen, som inom och utom Helsingfors erbjuda sig åt betraktaren. Någon detaljerad beskrifning öfver dem särskildt vidfoga vi ej. Dels blefve nemligen en sådan nog innehållslös, då inga historiska minnen, ingen naturmärkvärdighet, eller något annat af ovanligare slag fästa sig vid dem; dels finnes i en mängd broschyrer och beskrifningar redan anfördt hvad om dem kan vara att säga. En kort teckning af sjelfva stadens tidigare och senare öden och nuvarande tillstånd hafva vi deremot ansett lämpligen kunna ansluta sig till en samling teckningar af dess vackraste hus och täckaste landställen.

Helsingfors, tryckt hos J. C. Frenckell & Son, 1859. — Imprimatur: *Carl von Schoultz.*

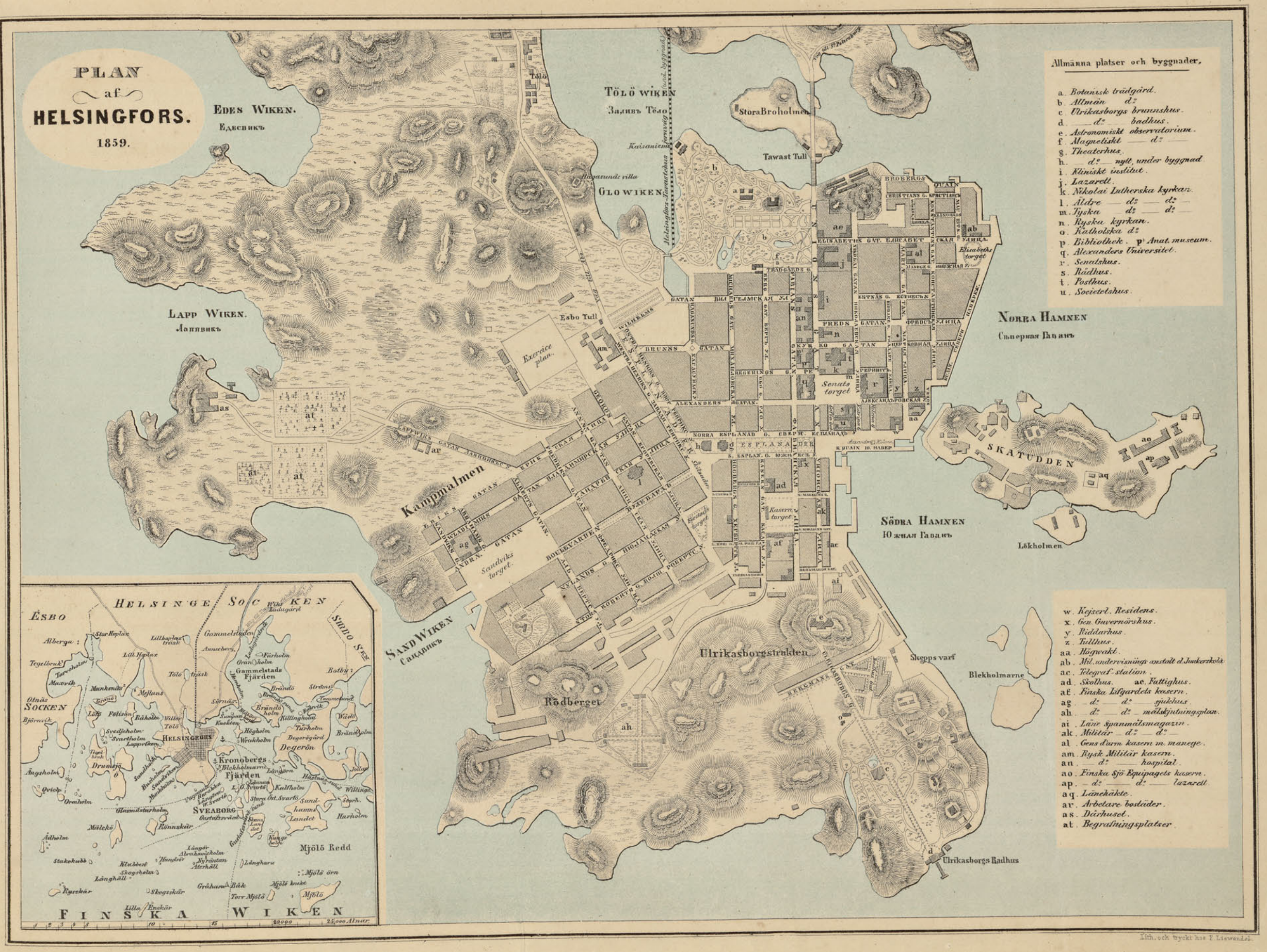
PLAN
af
HELSINGFORS.
1859.
Allmänna platser och byggnader,
a. Botanisk trädgård.
b. Allmän d:o
c. Ulrikasborgs brunnshus.
d. d:o badhus.
e. Astronomiskt observatorium.
f. Magnetiskt d:o
g. Theaterhus.
h. d:o nytt, under byggnad
i. Kliniskt institut.
j. Lazarett.
k. Nikolai Lutherska kyrkan.
l. Äldre d:o d:o
m. Tyska d:o d:o
n. Ryska kyrkan.
o. Katholska d:o
p. Bibliothek. p' Anat. museum.
q. Alexanders Universitet.
r. Senatshus.
s. Rådhus.
t. Posthus.
u. Societetshus.
w. Kejserl. Residens.
x. Gen. Guvernörshus.
y. Riddarhus.
z. Tullhus.
aa. Högwakt.
ab. Mil. undervisnings anstalt el. Junkerskola
ac. Telegraf-station.
ad. Skolhus. ae. Fattighus.
af. Finska Lifgardets kasern.
ag. d:o d:o sjukhus.
ah. d:o d:o målskjutningsplan.
ai. Läne Spanmålsmagazin.
ak. Militär d:o d:o
al. Gens d'arm kasern m. manege.
am. Rysk Militär kasern.
an. d:o hospital.
ao. Finska Sjö Equipagets kasern.
ap. d:o d:o lazarett
aq. Länehäkte.
ar. Arbetare bostäder.
as. Dårhuset.
at. Begrafningsplatser.
EDES WIKEN.
Едесвикъ
LAPP WIKEN.
Лапивикъ
TÖLÖ WIKEN
Заливъ Тёло
GLO WIKEN
Kaisaniemi
Hagasunds villa
Stora Broholmen
Tawast Tull
Esbo Tull
Exercice plan.
Kampmalmen
Sandviks torget.
SAND WIKEN
Сандвикъ
NORRA HAMNEN
Сѣверная Гавань
SÖDRA HAMNEN
Южная Гавань
SKATUDDEN
Lökholmen
Ulrikasborgstrakten
Rödberget
Skepps varf
Blekholmarne
Ulrikasborgs Radhus
Senats torget
Kasern torget
Elisabeths torget
HELSINGE SOCKEN
ESBO
SIBBO SEN
Otnäs SOCKEN
HELSINGFORS
Kronobergs Fjärden
SVEABORG
Gammelstads Fjärden
Degerön
Mjölö Redd
FINSKA WIKEN
1 2 3 4 5 10 15 20000 25,000 Alnar.
Lith. och tryckt hos F. Liewendal.

D839